

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK'IN SARILMAK ROMANINI TAHLİL

Nurullah ÇETİN*

ÖZET

Hüzeyme Yeşim Koçak'ın, *Sarılmak* (Ankara 2011) adlı romanı, bireysel ve evrensel yapılardan oluşan iki paralel unsur üzerine kurgulanmış. Yüzey yapıda beş kişilik bir ailenin, evin hanımının hastalığından kaynaklanan sıkıntılı, dramatik ve trajik hayatı, derin yapıda ise 1970'li yıllar Türkiye'sinin siyasi, kültürel ve toplumsal değişim sancılarının değişik toplumsal kesitlerin gündelik yaşantılarındaki ve bakış açılarındaki tezada dayalı olarak sergilenmesi vardır.

Anahtar Kelimeler: Hüzeyme Yeşim Koçak, *Sarılmak*, hastalık romanı, toplumsal değişim, 1970'li yıllar Türkiye'si

THE ANALYSIS OF SARILMAK NOVEL WRITTEN BY HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

ABSTRACT

The Turkish novelist Hüzeyme Yeşim Koçak, had written a novel called *Sarılmak* (2011) and has won the 2011 professional writers union which called İLESAM and Akçağ publishing house award for best novel of the year. This novel includes an overview of the major cultural, political, social and religious events and trends in Turkey in the 1970s.

Key Words: Hüzeyme Yeşim Koçak, *Sarılmak*, novel of disease, social change, Turkey in the 1970s.

Hüzeyme Yeşim Koçak, *Sarılmak* (Akçağ Yayınevi, Ankara 1011) adlı romanıyla Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) ve Akçağ Yayınevi'nin, Türk edebiyatına yeni eserler ve isimler kazandırmak, Türk edebiyatına ve Türk kültürüne hizmet etmek amacıyla 2010 yılında düzenlediği Roman-Hikâye ve Şiir (Kitap Dosyası) yarışmasında roman türünde birincilik ödülünü aldı.

Roman, dinamik, entrikası bol, hareketli bir olay romanı olmaktan çok; psikolojik tahlillerin ve bunlara bağlı duygu ve düşünce gelişiminin ön planda olduğu bir eserdir. Roman, bireysel ve evrensel yapılardan oluşan iki paralel unsur üzerine kurgulanmış. Yüzey yapıda beş

---

* Prof. Dr., Ankara Ü. DTCF Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: nctin64@hotmail.com

kişilik bir ailenin, evin hanımının hastalığından kaynaklanan sıkıntılı, dramatik ve trajik hayatı, derin yapıda ise 1970'li yıllar Türkiye'sinin siyasi, kültürel ve toplumsal değişim sancılarının değişik toplumsal kesitlerin gündelik yaşantılarındaki ve bakış açılarındaki tezada dayalı olarak sergilenmesi vardır. Beş kişilik bir ailenin özel hayatı, bireysel hayatlar olarak sergilenirken; geri planda toplumsal bir yapı analizi de irdelenmektedir. O bakımdan bu romana hem psikolojik bir roman, hem de toplumsal değişim analizi olarak bakmak gerekmektedir.

Bir Anadolu beldesinde bir kömür madeni işletmesinde maden mühendisi olarak çalışan Aziz ve Tarık hem okul arkadaşı hem de iş arkadaşlarıdır. Tarık, annesi Cemile ve kız kardeşi Nergis'le birlikte. Nergis'i görür görmez beğenen Aziz, onunla evlenir. Bu evlilikten Cahide ve Nur adında iki kızları olur. Aziz, kayınvalidesi Cemile, karısı ve kızları ile birlikte bir aile olarak yaşarlar. Ancak Nergis'in hastalığı bütün bir aile hayatını huzursuz eder. Nur, Cemile ve Nergis ölür, Aziz, kızı Cahide ile kalır. Romanın özeti kısaca böyle. Şimdi de teknik tahliline geçelim.

Anlatıcı Tipi

Hüzeyme Yeşim Koçak, bu romanı nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı tipi kullanarak sunmaktadır. Yaşanmış bir hayattan faydalanılarak kurgulanmış bir roman olup yazar, gözlem ve izlenimlerine ve belki de ayrıca okuma ve dinlemelerine dayalı olarak bu romanı tertip etmiş. Aktarma yöntemi olarak da anlatma tipi egemendir.

Konu

Roman, genel özellikleri itibarıyla psikolojik bir romandır. Yüzey yapıda beş kişilik bir ailenin hastalık olgusundan hareketle kader karşısında sınanması ve hem dramatik hem de trajik olaylar karşısında duygusal gelişim süreçleri vardır. Mahiyeti bakımından derin yapıda ise 1970'li yıllarda bir Anadolu beldesinde; muhtemelen Tavşanlı'da bir kömür işletmesi çevresinde geleneksel, muhafazakâr, İslamî ve millî değerlere bağlı olan bir kesimle; batılı, alafranga, Avrupaî değerleri benimsemiş olan modernist kesim arasındaki düşünce, inanç ve yaşama biçimi çatışmalarıdır.

İzlek

Dünyanın geçici, maddi, yüzeysel ve haram olan değerlerine sarılma arzusunun bir ihtiras haline gelmesi; ama kişinin bu arzusunu değişik sebeplerle gerçekleştirememesi onda trajik sorunlar doğurur. Bu da kişinin hayatını kendi kendine zehir etmesi demektir. Halbuki ebedî olan İslam imanı kaynaklı değerlere sarılmak, sonsuz mutluluk için yeter sebeptir.

Ayrıca her türlü olumsuz şartlara ve durumlara karşı hayata sarılma, tutunma, yaşama direnci, ümit ve hayal duygularının kişiyi hayata sarılmaya sevk etmesi olgusu vardır. Bunun yanında acılar, olumsuzluklar, çaresizlikler karşısında bunu bir imtihan bilip sabırlı olmak, ruh terbiyesiyle insanî tekâmülün gerçekleşmesi gibi yan izlekler de sezilebilir.

Romanın izleklerini desteklemek üzere yerleştirilen şu anaörge oldukça etkili ve vurguludur:

“Madenciler'de toprağın altı oyulup işleniyordu. Hayat da onları işliyor, belki asıl madeni temizleyip çıkarıyordu.”(s.29)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Zaman

Olaylar 1970'li yıllarda geçer. Aşağı yukarı 15-16 yıllık bir nesnel zaman dilimini kapsar. Bu yılların seçiminin özel bir sebebi vardır. Zira her ne kadar bizde yüzeyde, kabukta Avrupaileşme eğilimleri Tanzimat'ta başladıysa da milletimiz bünyesinde toplumsal karşıtlık düzeyinde çatışmaya ve kamplaşmaya dönüşmesi, 1970'li yıllarda daha hızla bir hâl almıştır. 1970'li yıllarda dinî ve millî değerlerine bağlı olan muhafazakâr kesim, şehirlerde, üniversitelerde, bürokraside, siyasette, kültürde ön plana çıkmaya başladı.

Bu kesim uzun zamandan beri kamusal alana hâkim olan millî İslamî değerlerine yabancılaşmış modernist kesimde rahatsızlık doğurdu ve bunları gerici, yobaz, takunyalı gibi aşağılayıcı nitelemelerle tavsif etmeye başladı. Yerli, millî ve İslamî olan kesimle köksüz, taklitçi, batıcı, modernist kesim arasındaki bu karşıtlık, değişik düzlemlerde 1970'li yıllarda daha da ileri bir aşamaya gelmişti. Yazar, bu olguyu hem yaşamış hem de gözlemlemiştir. O bakımdan romanın böyle bir zaman dilimini seçmesi konusu bakımından anlamlıdır.

Mekân

Romanda olayların geçtiği mekânın Anadolu'da Madenciler Beldesi adıyla bir kömür madeni işletmesi olarak seçilmesi de anlamlıdır. Zira burası Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen ve toplum yapımızın değişik toplumsal, kültürel ve ekonomik kesimlerini barındıran temsili bir konuma sahiptir. Eğitim, kültür seviyeleri bakımından farklı kesimlerden oluşan bu işletme çalışanları aslında bir bakıma küçük bir Türkiye örneği gibidir. O bakımdan seçilen mekânın temsili bir değeri vardır.

Kişiler Kadrosu

Romanda esas itibariyle beş kişilik bir aile vardır. Maden mühendisi Aziz, eşi Nergis, kayınvalidesi Cemile, kızları Cahide ve Nur. Ailenin beşi de ayrı âlemdir. Bunlar acılı, ıstıraplı, çileli bir hayatı paylaşır.

Merkezî Kişi

Romanda diğer kişilerin kendisine göre tavır ve konum aldığı, olayların büyük ölçüde kendi etrafında döndüğü kişi, Aziz'in hasta karısı Nergis'tir. Aziz, Cahide, Nur ve Cemile, romanda genellikle Nergis'e göre bir hayat yaşarlar ve onunla olan ilişkileri bağlamında ön plana çıkarlar. Yüzey yapıda merkezî kişi Nergis ise de derin yapıda aslında hastalık olgusudur. Bu aynı zamanda bir hastalık romanıdır. Hastalık âdeta kişileştirilmiştir.

Yapılarına Göre Tipler

Yüceltilmiş Tip

Yazarın düşüncelerini, inançlarını, hareket ve yakaşım tarzını ve bakış açısını temsil eden kişi, romanda fazla öne çıkmasa da veli ya da bilge diyebileceğimiz Mehmet Efendidir. Bu kişi, önemli bir yere sahip olan halk bilgisi ya da maneviyat adamı tipidir. Modern zamanların maddeye dayalı boğuntulu havasında ruh huzuru ve maneviyat teneffüsü veren bir veli insan tipine yer verilir.

Bu adam, kırmızı benizli, bir ayağı topal, tek eli sarsak, bağı açık, elinde baston, başında takke, garip biridir. Yazarın bu tipi böyle çizmesinin özel bir anlamı vardır. Tasvir edildiği şekliyle bu veli tipinin dünyadan hiç nasibi yok. Madde bakımından fakir, ama mana bakımından zengindir. Üstü başı perişan, ama iç dünyası zengin. Hayatı dünyaya kapalı, ama ahrete açık. Yazar, dünya ve ahiret tezadını bu tasvir üzerinden de sergilemektedir. Mehmet Efendi, hayattan, eşinin hastalığından bunalan Aziz'in ruhunu okşayan sözler söyler. Güzel bir iç lisanı vardır.

Aziz'in ona "amca siz buralarda mı oturuyorsunuz?" sorusuna verdiği cevap, aslında onun dünyayla, maddeyle alakasını açıkça gösteren bir cevaptır: "Bizde mekân yok, makam çok". Görünen dünya maddesine bağlı olmama, cesediyle bu dünyaya bağımlı olmama ama ruhuyla sonsuz makamlarda dolaşma özgürlüğü yine madde-mana tezadına dönüktür. Adı Mehmet olan bu mana erinin tek varlığı, canı, her şeyi Allah'tır. Yani dünyalık bir maddeye, mala sahip değildir. Bu anlamda sonsuz özgürdür. Dünya malına bağlılık ve sahiplik, insanı esir eden bir şeydir.

Mana eri Mehmet'in hikâyesi de ilginçtir. Orduda astsubay olarak görev yaparken bir gün yolda çamura batmış birkaç *Kur'an* yaprağı görür. Derhal kaldırır, hemen o dakikada müthiş bir ateş içini kavurmaya başlar. Dünya, mal, mülk, zevk, eğlence ve içindeki nefsanî kirler bir anda kül olur. Allah'tan başka bir şey düşünmez olur. İşini kaybeder, karısı boşanır, sırtında deli yaftası, içinde volkan ve yollarda, ebediyet yollarında yürür. Sıradan insanların anlamadıkları, deli diye alay ettikleri bu şahıs, aslında velidir. Delilikle velilik arasında ince bir perde vardır. Mana gözü açık olmayanlar onu ayıramazlar.

Nihilist Tipler

Romanda yüzeyde ve kabukta batılılaşmayı temsil eden, millî ve dinî değerlerini kaybetmiş, Avrupaileşmeyi, çağdaşlığı tüketimde, eğlencede, nefis ve hevanın taleplerine göre yaşamada, günah sevap, helal haram bilmemede görmüş olan bir kesim vardır. Bunlar, dindar olan Aziz'le alay ederler. Her türlü ahlaksızlığı yaparlar.

Mesela bunlardan biri olan Tunç dinî ve millî değerlere kayıtsız, modernizme bağlı birisidir. Muhafazakâr değerlere bağlı olan kesimi yargılayan, aşağılayan, dışlayan, eleştiren bir tiptir. Aziz'le zaman zaman çatışırlar.

Muhafazakâr Milliyetçi Tipler

Mütedeyyin Bir Aile Babası

Romanda Aziz, hem geleneksel anlamda dinî ve millî değerlerine bağlı muhafazakâr bir tip, hem de mensup olduğu milletini her anlamda kalkındırmayı, yükseltmeyi amaçlayan milliyetçi bir tip olarak çiziliyor. Köylü çocuğudur. Osmanlı döneminin bakiyesi olan, köy hocalarının sıkça bulunduğu, dinine, kültürüne bağlı bir çevrede doğmuş, büyümüş ve çevreden edindiği kültürle şuurlanmış. Köyünden çıkıp yüksek tahsil yapmış, meslek sahibi olmuştur. Sadece ihlas gayreti ve azimle yükselmiştir. İşinde başarılı olmuş ve sevilmiştir.

Bilgili, eğitilmiş, kültürlü, dinî değerlerine bağlı, aile sorumluluğu duygusuna sahip muhafazakâr Müslüman bir Türk aile babasıdır. Yakışıklı, çalışkan, yetenekli bir maden mühendisidir. Fakat çalıştığı işletme çevresinde çevresi tarafından gerici, yobaz olarak yaftalanır. Çocuklarını kendilerini doğuran kültürün içinde yetiştirmeye, dünyalıkları ile beraber ruhlarını da eğitmeye çalışır. Çocukları yozlaşmış, ana kültür dokusundan uzaklaşmaması için etraftaki ithal

malı kültürden kısmen de olsa korumaya çalışır. Onlara İslamî bilgileri öğretmeye, onların da kendisi gibi dinine bağlı mütedeyyin kimseler olması için çırpırır.

Necip Fazıl'ı, *Büyük Doğu* dergisini takip eder.

Aziz iki temel mesele karşısında sınav veren bir adamdır. Birisi karısının hastalığı karşısında sınanmak, diğeri de modernizmin saldırılarına karşı direnmek. Roman boyunca Aziz'in her iki alanda da sınavı başarıyla verdiğini görüyoruz. Karısının hastalığından kaynaklanan bütün olumsuzluklara karşı sabırla, tahammülle dayanmış, tam bir koca sorumluluğu içinde ona sonuna kadar destek olmuş. Modernizmin günaha, pislige, küfre, kötülüğe davet eden bütün ayartmalarına karşı da hem kendisini hem de ailesini; özellikle çocuklarını korumaya çalışmıştır. Yeni zamanlar Müslümanının vermesi gereken mücadeleyi azim ve kararlılıkla yürütmüştür.

Aziz'in bütün amacı hayatı İslam anlayışı doğrultusunda yaşamak, çocuklarını İslam terbiyesiyle yetiştirmek, modern hayatın birleşik güçlerine karşı mücadele etmek ve bu mücadelede sadece Allah'a dayanmaktır. Kömür işletmesinin yaz kamplarına gitmez. Eğlencelere iştirak etmez, alkol almaz, ibadetlerini aksatmaz. İslamî hayat tarzını modernizme karşı direnerek sürdürme çabası verir.

Muhafazakâr Türk Kadını

Aziz'in kayınvalidesi Cemile ise daha çok geleneksel dinî değerlere bağlı muhafazakâr bir Türk kadını olarak karşımıza çıkıyor.

Sabırlı, olgun, başı kapalı, namazında niyazında, geleneksel değerlere bağlıdır. "Bir dem süremeyen kızım!" dediği kızı Nergis'in hastalığından dolayı oldukça mutsuzdur. Nergis, onun sonuncu, nazlı, bahtı yar olmayan kızıdır. Torunu Nur'un ölümünden sonra üzüntüsünden Cemile de ölür.

Psikolojik Tip

Nergis, psikolojik bir tip olarak çizilmiştir. Çocukluğundan gelen bir hastalığı vardır. 15 yaşında zatürree olmuş, evlendikten sonra hastalanmış, kulakları ağır işitmeye başlamış, astım olmuştur. Aziz, kısıtlı geliriyle onu tedavi ettirmeye çalışır. Nergis, duygusal, nahif, genç bir kadındır. Hassas ruhludur.

Hastalık duygusunun hem kendi bünyesinde hem de çevresinde ne gibi olumsuz durumlara yol açtığı ayrıntılı olarak sergilenir. Hastalık duygusunun ortaya çıkardığı düşünceler, yaklaşımlar, davranış biçimleri ve olumsuz etkileri ayrıntılı olarak tahlil edilir. Buna göre hastalık karşısında bir bakıma sınanan Nergis, dramatik bir hâl yaşamış, çok güçlü bir direnç gösterememiş, bocalamalar, ikilemler yaşamış, zayıf yaratılışlı bir psikolojik tip olarak işlenmiştir.

Hastalığı Nergis'i trajik bir hâle sokmuştur. Bir tarafta hayatı, dünyayı doya doya yaşamak, ailesiyle mutlu, güzel bir hayat yaşamak arzusu; ama öbür tarafta çaresizlik ve onun adım adım ölüme götüren hastalığı gerçeği. Bu ikisi arasındaki çatışmadan Nergis, bir teselli üretemez ve hem kendisine hem de çevresine mutsuzluk yayar.

Hayatı dolu dolu yaşamak ister. Dünyevî eğlence ve zevklere temayülü vardır. Mesela balo eğlencelerine katılmak ister. Nergis, içinde bulunduğu toplumsal çevrenin yaşama biçimine ayak uydurmaya çalışır. Fakat Aziz'in böyle bir yaşama biçimine hem parası yetişmez hem de

dinî değerleri izin vermez. Nergis'in dünyaya dönük hafif, eğlenceli yaşama biçimine duyduğu arzuya Aziz'in dengeli ve muhafazakâr yaşama biçimi arasında zaman zaman çatışma çıkar.

Nergis, hastalığından dolayı, gençliğini dünyevî anlamda doya doya yaşayamamanın verdiği sıkıntıyla huzursuzdur. Bunalımlar geçirir, aileyi de huzursuz eder. Aile içinde yalıtılmış gibidir. Her eşyası ayırır, çocuklarını bile doğru dürüst sevmez. Genç yaşta ölümcül bir hastalığa tutulmuş olmasını bir türlü kabullenemez, zaman zaman kaderine isyan eder. Trajik bir durum içindedir. Sürekli bir iç çatışma hali yaşar.

Çocuklarına annelik, kocasına kocalık yapamamanın ıstırabını çeker. Uzun hastalık dönemine daha fazla dayanamaz ve ölür.

Karakterler

Romanda Aziz'in kızları Cahide ve Nur, tipik boyutlarıyla değil; karakteristik yönleriyle sergilenmişlerdir. Kendine has kişilikleri ile bireysel yönleri ön plana çıkarılmıştır. Bunların bireysel kişilikleri hem hasta olan anneleri hem de şefkatli babaları karşısındaki sınamaları ile sergilenirler. Bu sınamadan Cahide bir ölçüde başarı ile çıkarken Nur başarısız olmuştur.

Cahide daha olgun, dine daha mütemayildir. Okumayı sever. Dinin dış kısmından çok içe hitap eden boyutunu önemser. Yatılı okula verilir. Balolara, danslara filan katılır ama bunlardan çok da haz almaz. Cahide, annesi hasta olduğu için normal günlük neşe ve eğlencelerinden bile fedakârlık yapar.

Nur ise daha hevaî, mini etek giyme derdindedir. Okumayla pek arası yoktur. Ama o da annesinin hastalığından dolayı mutlu değildir. Üzüntüden büyük ıstıraplar ve sıkıntılar yaşar. Annesinin hastalığı en çok Nur üzerinde etkisini göstermiştir. Sinirleri bozulmuş, morali yıkılmıştır. Hırçın ve kinci olmuştur. Ergenliği zor geçer. Tırnaklarını yer, bedeninde sürekli kusurlar bulur. Ablasının yanında çekemez. Nur daha fazla dayanamaz ve intihar ederek ölür.

Kişilerin Ruhsal Boyutlarının Sunuluş Yöntemleri

Roman esas itibarıyla psikolojik bir roman olduğundan yazar, roman kişilerinin iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini genellikle iç çözümleme yöntemiyle vermiştir. Bunun yanında iç konuşma, iç söyleşme ve bilinçakışı yöntemlerine de başvurmuştur. Mesela bilinçakışı tekniğine şu örneği verebiliriz:

“Kukla insanlar, canlandırılmış gülüp eğleniyordu. Her şey basit ve boş gibi geliyordu. Yoksa “mutlu” gözüktüklerine göre anlamlı mıydı?

İştirak edemediğini an.la.dı. Aradığı başkaydı.

Ne bileyim birisi gelsin, buz kesmiş ruhunu bir bebek gibi ihtimamla sarsın, “neren acıyor, canın çok mu yandı” diye sorsun.

Hayır istemez, hiç konuşmasın sadece “sar.....” (s.253)

Kurgulama Tekniği

Romanın Adı

Romanın adı olan “sarılmak”, aslında tek bir anlam boyutuna sahip değildir. Romanın içeriğine uygun olarak yüzey yapıda Aziz ailesinin hayata, dünyaya ve birbirlerine sarılması vardır. Derin yapıda ya da ikinci paralel yapıda ise bütün insanlığın dünyaya mı ahirete mi; yanlış, geçici, maddi değerlere mi yoksa doğru, kalıcı, manevi, İslamî değerlere mi sarılacağı ikilemi ve bu ikilem arasındaki gidip gelmeler yer alıyor.

Kızlar, annelerinin hastalığından dolayı hayata, dünyaya ve birbirlerine doya doya sarılamamaktadır. Nitekim bu durumu “Hayata sarılamayacaklardı.... Çok sarılısımız geldi, müsaade et, sarılalım anne” (s.175) sözleriyle dile getirirler.

Kızların annelerine ve dünyaya sarılma arzuları kuvvetle dile getirildiği gibi; Aziz’in büyük bir olgunluk eseri olarak, hasta karısına insanî ve İslamî bir sorumluluk duygusuyla sarılma fedakârlığı da yine romanın izleksel anlamda ana damarlarından birini oluşturuyor. “Aziz karısına sarıldı, teskin etmeye çalıştı” (s.104). Aziz karısını hastadır diye terk etmez. “Sevgi böyle zamanlarda belli olur” (s.121) diyerek karısına en zor zamanlarında dahi nasıl sarıldığını ifade eder. Karısına bakmak Aziz’i yormaz, tam tersine ona bütün benliğini saran bir huzur verir.

Nergis, hastalığından dolayı kızlarına, kocasına ve başkalarına doyuya sarılamazdı. Aslında burada sarılmak, yaşama sevinciyle dolu genç bir kadının hastalığından dolayı dünyaya sarılamamasının trajedisini ifade ediyor. Dünyaya sarılma arzusu var ama fiziksel imkânlar buna el vermiyor. Hem hastalık hem de kocasının dinî değerleri buna izin vermiyor. Dolayısıyla romanın ana eksenini, bir yandan geçici dünya değerlerine, öbür yandan kalıcı, sonsuz ve hakiki olan ilahî, İslamî değerlere sarılma tezdâdî etrafında dönüyor.

Gerilim Unsurları

İç Çatışma

Romandaki birçok kişide iç çatışmaya yer verilmiştir. Ama en vurgulu iç çatışma Nergis’tedir. Bu çatışma, Nergis’in hâli ile duyguları arasındadır. Nergis’in hastalığı ile hayatı doya doya yaşama ihtirası arasındaki çatışma, romanda vurgulu biçimde öne çıkarılmaktadır. Buna şu örneği verebiliriz:

“Aziz’de “hastalığın tekrarlayacak” saplantısı; kendinin de esasen doğuştaki, mezardaki korkusu....

Halbuki “başka zaman yok”. YOK!

Vakit geçiyor, “gençliğini” hangi tarihte (!) yaşayacak? Emirlerle, gelecek kesip biçmeleriyle; (kedisinden köpeğine kadar) hiç hazzetmediği birtakım insanların onu yönetmeye yeltenmesiyle, yönlendirmesiyle daha ne kadar uğraşacak?

Aziz’in her zamanki yaveleri. Elbette Aziz için her şey kolay. Direnmek, iradesini bilemek, yolunca gitmek. Çelik gibi maşallah. Kaşlarını çattı mı, herkesi her şeyi yerli yerine oturtur. Seçenek, ikinci, üçüncü şık; “fikirleri gibisi” yoktur.

Eksik, bir şeyler eksik. İkisi de ayrı yerde.... Olmuyor Aziz, bir türlü “buluşamıyoruz.”

Lakin hasta. Güne bakalım. Tuvalet pahalı bir giysi, elde dikilse dahi. Baloya gidemeyecek yani. Sonra çocuklar büyüyor, masraflar. Borçlar harçlar.” (s.33)

Turkish Studies

Sosyal Çatışma

Roman bir tezat üzerine kuruludur. Birbirine zıt iki dünya, iki hayat anlayışı, iki felsefe, iki bakış açısı, iki değerler çatışması üzerine kuruludur. Bir tarafta modernizmin getirdiği gündelik hayatı maddeye, tüketime, eğlenceye, gösterişe, dünyalık hazlara dayalı olarak yaşama biçimi; diğer tarafta sahil, kalıcı, hakiki, İslamî değerlere bağlı bir yaşama biçimi. Bu iki anlayış arasındaki çatışma hem Aziz ve eşi Nergis, hem de kömür işletmesindeki çalışanların muhafazakâr ve modernist olarak ikiye ayrılması üzerinde simgeselleştirilen çatışma üzerine kuruludur. Aziz İslamî değerler ve yaşama biçimini, Nergis ise bir dönem dünyevî, modernist yaşama biçimini temsil ederler. Bu ikisi arasındaki değerler ve yaşama biçimi çatışması çocukları üzerinde etkilerini gösterir.

Tuvaletler, balolar, tiyatrolar, konserler sinemalar, kahkahalarla örülü modern bir yaşama biçimi, Nergis, kardeşi Tarık'ın eşi Gülşen ve kızları Sevil çevresinde hâkimdir.

Madenciler, aslında maden çalışanlarının bir arada olduğu 1500 kişilik bir toplumsal çevredir. Yazar, bu çevreyi Türkiye'nin geleneksel, muhafazakâr yapıdan batılı modern bir anlayışa geçişi sürecinin ve bu sürecin doğurduğu inanç, fikir ve yaşama biçimi buhranlarını belirgin biçimde verebilmek için temsili olarak seçmiştir. Madenciler çevresinde hem geleneksel, İslamî, millî değerleri temsil eden hem de bunlara sırt çevirip batılı anlamda modernizmi, yüzeysel batıcılığı, dünyevî değerlere bağlı yaşama biçimlerini seçen kesimler içindedir. Bu, aslında genel anlamda bir Türkiye fotoğrafını temsil eder.

Gelenekten modernizme geçiş sancıları örnek kişi ve aileler üzerinden sergilenir. Mesela mazbut bir Anadolu şehrinden gelmiş, kendi hâlinde başörtülü bir hanım olan Mahide'nin bu yeni çevre içinde zamanla nasıl bozulduğunu, mahallenin kumarcuları arasına nasıl katıldığını, dinden uzaklaşmasını, gece yarılarında eve içkili gelmesini anlatır. Modern hayat tarzı akımına karşı özellikle kadınların dayanmasının, direnmesinin çok zor oluşuna vurgu yapar.

Kabukta kalan, yüzeysel tüketim ve eğlence medeniyeti olan modernizm, en çok kadınlar üzerinde hızla etkisini göstermektedir. Çünkü böyle bir medeniyet daha çok kadınların eğlence, tüketim ve gösteriş tutkularına hitap eder. Peyami Safa'nın tabiriyle kadınlar, medeniyeti gözleriyle idrak ederler. Bu romanda da yazar, özellikle kadınların, gerek Nergis gerek kızları Cahide ve Nur, gerek Mahide gibi kadınlar üzerinde modernizmin nasıl büyük bir tahribat oluşturduğunu etkili bir üslupla vurgulamaya çalışır.

Özellikle Tanzimat sonrası süreçte ülkemizde kasırga hâlinde bir modernleşme, dünyevîleşme, yozlaşma modası alıp yürümüştür. Bu vasatta dinine bağlı kalanlar aşağılanmış, itilip kakılmış, toplumsal yapı içinde itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu hava içinde en çok kadınlar, kızlar etkilenmiştir.

Bu romanda vurgulandığı üzere bütün Türkiye'yi temsil etmek üzere örnek bir çevre olarak alınan Madenciler'de başörtülü kadınlar, alt gelir gruplarına dahil, işçi, köylü sınıflarına aittir. Zengin, aydın, memur, yönetici kesimler ise moderndir ya da modern görünmek zorundadır. Çünkü toplumsal hava ve moda, modernizmden yana esmekte, dolayısıyla kimse gerici görünmek istememektedir. İleri, saygın, itibarlı bir toplumsal konum kazanmak isteyenler, çağdaş, modern görünme zorunluluğu hissetmektedirler. Nitekim bu toplumsal olgu romanda şöyle vurgulanmaktadır:

“Öyle kadınlar vardı ki, basit vasıfsız bir kasaba kızı olmasına rağmen, anneannelerinin ilk çarşafı atan, örtüden kurtulan kadın olmasıyla övünüyor; mütevazî halli başı açık kadın

fotoğrafları, bambaşka bir yüklemeye yüksek gramajla takdim ediliyor; ilkokul mezunları liseye atlayıveriyor, şiveler değişip, tuhaf bir ağız ve ayarı bozuk bir kalple hayata katılmıyordu.” (s.70)

Özellikle 1960'lı, 70'li yıllar, ülkemizde büyük bir aşağılık duygusu içinde bütün geleneksel değerlerden kurtulup modern görünme heveslerinin yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu dönem aslında Türkiye'nin toplumsal değişim sürecinin en yoğunlaştığı bir süreçtir. Yazar romanıyla bir bakıma bu sürece ayna tutmaktadır.

Yazar, Madenciler çevresi özelinde modernleşme sürecinin toplumsal yapıda oluşturduğu travmaları, ahlaksızlıkları, hastalıkları, değişik kişisel ve toplumsal sapmaları değişik kişiler üzerinde göstermektedir.

Nergis ve ailesi modern yaşama biçimini, Aziz ailesi ise dindarca bir hayat tarzını temsil ederler. Romanda bu iki ailenin karşı karşıya getirilmesi temsili olarak Türk toplumunun modernist ve muhafazakâr karşıtlığını vermek içindir. Nitekim yazar bunu romanda bir yerde şöyle vurgular:

“Annenin akrabaları modern yaşama uyum biçimleri, gürültülü hayatlarıyla, babaninkiler dindarlıklarıyla ön sıraya çıkardı. Hayat anne tarafında açılır saçılır; baba cihetinde ise örtünür bürünürdü. Anne memleketi eğlenceli, fıkır fıkır gelirdi; Baba toprağına gidilince ciddiyet ortalığı kaplar, hele dede huzuruna varılınca derlenip toparlanır, durulur, başlar örtülür, göze batmamaya, dinî bilgiyle beğenilmeye özenilirdi. Anne yurdunda büyükler bile çocuklaşır, babaninkinde çocuklar dahi büyürdü.” (s.106)

Romanın üzerine temellendiği dünya ve ahiret, madde ve mana, hakikat ve batıl karşıtlığı, Aziz'in rüyasında gördüğü meçhul zatın *Kur'an-ı Kerim*'den yazdırdığı şu ayettir:

“Fakat siz, dünya hayatını tercih ediyorsunuz; halbuki ahiret hayatı daha hayırlı ve daha devamlıdır.”

Roman boyunca biz bir aile üzerinden dünya hayatını tercih etme eğilimi ile ahiret hayatını tercih eğilimi arasındaki gidip gelmelere şahit oluruz.

Ana Düğüm

Romanın başından sonuna kadar merak ettiğimiz en büyük soru işareti, Nergis'in hastalığının aile fertleri üzerinde ne gibi etkiler ve sonuçlar doğuracağıdır. Romanın sonlarında Nur, Cemile ve Nergis'in daha fazla dayanamayıp ölümleri, Aziz ve Cahide'nin ise hayatta kalmaları sonucu ortaya çıktı. Bu ana düğümü şu şekle de dönüştürebiliriz: Hastalık olgusu karşısında sınanan beş kişilik aile, bu sınavı nasıl vereceklerdir?

Son

Romanın sonu trajiktir. Üç ölünün ortaya çıkması, hayata sarılma arzusu ile hastalık olgusu arasındaki çatışmadan daha fazla direnemeyen üç kişinin ölümü gibi bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Psikolojik Roman

Bu roman, hastalık olgusunun mihenk taşı olarak kullanıldığı psikolojik bir romandır. Hastalık olgusu merkeze alınarak yapılan psikolojik tahlillerden hareketle aslında bir hikmet romanı üretilmiştir. Beş kişilik bir ailenin çaresiz bir hastalık karşısındaki konumları, durumları,

Turkish Studies

tepkileri sınanarak hayatı, dünyayı, varlığı, zamanı nasıl algılamak gerektiği belirgin kılınmaya çalışılmıştır. Tabii aslında İslam imanının bakış açısına göre yorumlanan bir hayat algısı hastalık vesilesiyle sergilenmiş. Beş kişilik bir ailede hasta olan annenin durumunun diğer aile fertleri üzerinde ne gibi etkiler bıraktığı tahlil ediliyor.

Bu roman, Türk edebiyatında Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* romanından sonra en güçlü hastalık romanıdır.

Dil

Romanda mahallî ağız özelliklerine hemen hemen hiç yer verilmemekte, daha çok İstanbul Türkçesine dayalı yazı dili, kültür dili kullanılmaktadır. Yazarın dilbilgisi kurallarına uyma konusunda hassasiyet gösterdiği anlaşılıyor. Özellikle yaşayan Türkçenin bütün ifade zenginliklerini, kıvrak kullanımını başarıyla ortaya koymuştur.

Hem Osmanlı Türkçesinin hem Cumhuriyet dönemi Türkçesinin ideal bir sentezini gerçekleştirmiştir. Ne ağır ağıdalı Osmanlı yazı diline meyletmekte ne de öztürkçecilik akımına kapılmaktadır. Yazar, meramını ifade etmede kendisine yararlı olacak zengin ve işlek bir Türkçeyi edebiyat dili katına çıkarabilmiştir. Bu bakımdan romanı Türkçemizin zarafetini, derinliğini ve zenginliğini sergileyen örnek bir edebiyat metni olarak gösterebiliriz.

Üslup

Romanda dramatik üslup egemendir. Hüznün, acının, kederin en etkili, vurgulu ve çarpıcı bir şekilde ifade edilmiş zenginliklerini bulmak mümkündür. Bir dramın değişik kişiler üzerindeki etkisinin tahlillere dayalı olarak çok boyutlu bir şekilde ve derinlikli bir ifadeye kavuşturulması, romanın üslup gücünü ortaya koyuyor. Yazar, hüznün dilini, üslubunu, ifade şeklini ustalıkla sergilemiştir.

Bunun yanında psikolojik tahlil ve düşünce üslubu da kendini belirgin şekilde hissettirmektedir. Yazar, hastalık olgusu karşısında sınanan insanların iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini en ince ayrıntısına kadar tahlil etmektedir. Bu yönüyle eser, Türk edebiyatının önde gelen psikolojik tahlil romanları arasında yer almaktadır. Yazar, derinlikli psikolojik tahlillerle yetinmemekte, buradan öte giderek düşünce de üretmektedir ve hayatın nasıl algılandığı ve algılanması gerektiği sorgulanmaktadır. Bu sorgulama sonunda İslamî dünya görüşü ete kemiğe büründürülerek hayat pratiği içinde verilmektedir.

Romanda belirgin biçimde izlenimci üslup da görülür. Yazar, dış dünya tasvirini fotoğraf gerçekliğine bağlı olarak değil; ruh hâline göre öznel algılamalara bağlı olarak tasvir eder. Dış dünyanın somut gerçekliği değil, yazarın ona dair izlenimleri ön plana çıkar. Bu duruma şu örneği verebiliriz:

“Ağaçlara zehir zikkım meyveler asılmıştı. Hava sülfürük asit kokuyordu. Sevgiler kezzap gibiydi. Kaldırımlar “asılmış adamlar”ın, görünmez bir perdede oynatılan kelleleriyle doluydu. Kalp damarları, ağılı örümceklerle kapamıştı. Tabii, o kötü küskün kara bir kızdı.” (s.231)

KAYNAKLAR

KOÇAK, Hüzeyme Yeşim, *Sarılmak*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2011

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011